

**การพัฒนาแบบแผนการนิเทศภายในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1**
**The Development of Supervision on Model in School
under the Office of Primary Education Sakonnakhon Area 1**

สำรองชัย สามเมือง^{*}
Sumrongchai Sammuang

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาแบบแผนการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย 2) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 3) การสร้างแบบแผนการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 และ 4) การประเมินแบบแผนการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ 1) เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาแบบแผนการนิเทศภายในโรงเรียน จำนวน 54 เล่ม 2) ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบโครงการนิเทศภายในและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 118 โรงเรียนๆ ละ 3 คน รวม 354 คน และ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศภายในโรงเรียน จำนวน 21 คน เลือกมาแบบเจาะจง ด้วย Snowball Sampling เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสอบถาม และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการวิจัยพบว่า แบบแผนการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ได้รูปแบบการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน 27 กิจกรรม ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน มีจำนวน 8 กิจกรรม ขั้นตอนที่ 2 การจัดองค์กรนิเทศภายในโรงเรียน มีจำนวน 7 กิจกรรม ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน มีจำนวน 7 กิจกรรม และ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน มีจำนวน 5 กิจกรรม

คำสำคัญ: การพัฒนา, แบบแผนการนิเทศภายในโรงเรียน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

Abstract

The study was designed to develop the supervision model in schools under the office of primary education Sakonnakhon area 1. The methodology of the study consisted of four steps: 1) set up the conceptual frame work on internal supervision; 2) analyzing the documents concerning facing educational problem and the need of internal supervision model; 3) constructing the internal supervision model; 4)

^{*} ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านโนนสูง; Email: Sumrongchai@gmail.com

evaluating the model of internal supervision model. The study sample for the study was comprised of 354 school teacher and administrators. The 21 experts on internal supervision were purposive selected by snowball technique. The instrument used in collecting the data was a rating sealed questionnaire and in depth interview. The analysis of the data was accomplished by percentage, mean, and standard deviation. The median and interquartile range were also computed to test the opinions of respondents. Based on the findings of the study, it was concluded that: The development of internal supervision model in schools under the office of primary education Sakonnakhon area 1 consisted of four steps, 27 factors as follows: 1) Set up an internal supervision plan which consisted of eight activities. 2) Set up an internal supervision in organization which consisted of seven factors. 3) Set up the practical supervision which consisted of seven factors. 4) Evaluating an internal supervision model which consisted of five factors.

Key Word: Development, Supervision Model in School, Office of Primary Education Sakonnakhon Area 1

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา จึงกำหนดไว้ในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษาให้มีความสำคัญกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนไว้ในมาตรา 22 คือ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพและมาตรา 24 คือ 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 4) การจัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระต่างๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ 6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตลอดเวลาทุกสถานที่มีการประสานงานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน ทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียน มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบความรู้ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษาให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อและให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย และ มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

นอกจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีที่มาและความสำคัญจากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร แถลงต่อรัฐสภาวันอังคารที่ 23 สิงหาคม 2554 ข้อ 4 นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต 4.1 นโยบายการศึกษา 4.1.1 เร่งพัฒนาคุณภาพ การศึกษา โดยการปฏิรูประบบความรู้ของสังคมไทย อันประกอบด้วย

การยกระดับองค์ความรู้ให้ได้มาตรฐานสากล จัดให้มีโครงการตำราแห่งชาติที่บรรจุความรู้ที่ก้าวหน้าและได้มาตรฐานทั้งความรู้ที่เป็นสากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการอ่าน พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนการสอนภาษา ต่างประเทศและภาษาถิ่น จัดให้มีระบบการจัดการความรู้ ปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาทุกระดับให้รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกและทัดเทียมกับมาตรฐานสากลบนความเป็นท้องถิ่นและความเป็นไทยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาทุกระดับขึ้นโดยวัดผลจากการผ่านการทดสอบมาตรฐานในระดับชาติและนานาชาติ จัดความรู้หนังสือให้สั้นไปจากสังคมไทย จัดให้มีครูตีพิมพ์พจนานุกรมในห้องเรียน ให้มีโรงเรียนและสถาบันอาชีวศึกษาคณาจารย์สูงในพื้นที่ (ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร, 2554) การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานภายในโรงเรียน ที่จะพัฒนาครูผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารเป็นผู้จัดให้มีการพัฒนาบุคลากร ให้ผู้สอนมีความรู้ความสามารถ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการนิเทศภายในต้องตั้งอยู่บนหลักการด้านวิชาการ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งด้านความคิดเห็นและการกระทำ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนให้ครู มีประสบการณ์ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการสอนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของหลักสูตร สิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารประสบความสำเร็จในการพัฒนาครู คือ การนิเทศภายในสถานศึกษาซึ่งเป็นการดำเนินการโดยสถานศึกษาประกอบด้วยผู้บริหารและคณะครูร่วมมือกันค้นหาหรือสืบข้อมูลที่จะนำมาพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การนิเทศภายในจะทำให้ครูรู้ปัญหา การจัดการเรียนการสอนของตนเอง และทำให้มีบรรยากาศการนิเทศเป็นกันเองรู้ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขได้ตรงจุด และสามารถติดตามผลได้ตลอดเวลา การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศในสถานศึกษาประกอบด้วยผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครูวิชาการ หรือครู ที่ผู้บริหารมอบหมายดำเนินการ โดยใช้ภาวะผู้นำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจประสานงาน และใช้ศักยภาพการทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยส่วนรวม กำหนดให้การนิเทศภายในโรงเรียนจะต้องปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ถูกต้องและครบกระบวนการ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของครูให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้มีการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพต่อไป และถือเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะต้องหาทางแก้ไข และพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถ และเกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ผลงานของโรงเรียนเกิดจากการลงมือทำเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล ครูมีพฤติกรรมที่สำคัญ (Best Practices) เป็นการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร ทุกคนรู้สึกประสบผลสำเร็จเป็นระยะๆ อยู่เสมอและร่วมกันชื่นชมผลสำเร็จของงานที่ส่งผลต่อการเรียนรอบด้านของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการศึกษา การนิเทศภายในมีหลายรูปแบบให้เลือกใช้ให้เหมาะสมที่จะสามารถพัฒนาสถานศึกษาได้ การที่จะเลือกรูปแบบใดก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษาเป็นสำคัญ และต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541)

การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง ในการพัฒนาประเทศ อาจกล่าวได้ว่า รากฐานของการพัฒนาด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เริ่มต้นที่การพัฒนาด้านการศึกษา หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ถ้าประเทศใดประชากรได้รับการศึกษาดี ประเทศนั้นก็จะประสบผลสำเร็จ ในการพัฒนาทุกๆด้าน โดยเฉพาะการศึกษาในระดับประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักการให้เป็นการศึกษาพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดี มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) รัฐจึงกำหนดนโยบายการส่งเสริมความเสมอภาคในการศึกษา โดยการพัฒนาคุณภาพให้ทัดเทียมกัน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค วิธีการหนึ่งก็คือ ปรับปรุงระบบการนิเทศภายในโรงเรียน โดยแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าการปรับปรุงการนิเทศภายในโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพ ควรให้ความสำคัญในการดำเนินการด้านการนิเทศอย่างมีระบบ นำวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากร

ทางการศึกษา ตลอดจนศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบอย่างใกล้ชิดต่อการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา พบว่า สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา บริหารในด้านวิชาการและช่วยให้งานพัฒนาคุณภาพนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็คือการรับรู้กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในวงการศึกษากว่า การดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน จะบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างดีจึงจะสามารถดำเนินการนิเทศการศึกษาให้เป็นไปตามขั้นตอน หรือกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งปัจจุบันได้มีการยอมรับกันทั่วไปว่า การนิเทศภายในโรงเรียนต้องเป็นกระบวนการทำงานของบุคคลหลายฝ่าย ที่พยายามดำเนินการโดยวิธีการต่างๆอย่างมีลำดับขั้นตอน เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาบรรลุเป้าหมาย

การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นงานที่สำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการและการบริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศหรือผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษา และการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลในการเรียนของนักเรียนและในการพัฒนาครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้สามารถจัดกิจกรรมและกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร จะต้องอาศัยการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กระบวนการที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ในการบริหาร คือ การนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งต้องมีกระบวนการนิเทศที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นผู้บริหารและครูต้องรู้ท่วง รู้หลักการ เทคนิคและวิธีการนิเทศ ติดตามงาน และจะต้องทำความเข้าใจเรื่องการนิเทศการสอนให้ถ่องแท้ และพยายามปฏิบัติตามแนวทางการนิเทศอย่างเคร่งครัด (กรองทอง จิตชากุล, 2550)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนซึ่งเป็นการส่งเสริมความเจริญงอกงามในด้านการพัฒนางานวิชาการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน หากมีการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนที่สอดคล้องเหมาะสม จะสามารถพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ ซึ่งปัจจุบันโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ยังไม่มีรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนที่เหมาะสม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1, 2553) หากไม่มีการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างจริงจังจะกลายเป็นปัญหาที่สำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาที่กำหนดไว้ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวจะส่งผลให้การนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีคุณภาพและมีความก้าวหน้าทางวิชาการ และสามารถส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นได้

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 วิธิดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย วิธีดำเนินการในขั้นนี้ เป็นการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 54 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เอกสารและวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 วิธีดำเนินการ เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ประชากร คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้รับผิดชอบโครงการ และครูผู้สอน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 176 โรงเรียน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie, Robert and Morgan, 1970) ได้ 118 โรงเรียนๆละ 3 คน รวม 354 คน กำหนดสัดส่วนแบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 ขนาด คือ ขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน จำนวน 49 โรงเรียน ขนาดกลางมีนักเรียน 121-300 คน จำนวน 86 โรงเรียน ขนาดใหญ่ มีนักเรียน 301 คน ขึ้นไป จากนั้นได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนแต่ละขนาด โดยการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลาก เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 33 โรง ขนาดกลาง 58 โรง และขนาดใหญ่ 27 โรง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม การรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ คือ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 วิธีดำเนินการ เป็นการสร้างรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยใช้ข้อมูลจากขั้นที่ 1-2 ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และการสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นโครงร่างของรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 วิธีดำเนินการ เป็นการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ที่พัฒนาขึ้น ประชากรคือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศภายในโรงเรียน จำนวน 21 คน เลือกมาแบบเจาะจง ด้วย Snowball sampling เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 การรวบรวมข้อมูลใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) และการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ คือ ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ที่เหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุดประกอบด้วย 4 ขั้นตอน และ 27 กิจกรรม ดังนี้

1. ขั้นตอนการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน ประชุมชี้แจง วางแผนงานการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 1.2 ครูผู้รับผิดชอบโครงการนิเทศภายในโรงเรียนศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคในกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 1.3 คณะครูให้ข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

1.4 ผู้อำนวยการโรงเรียน กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายกิจกรรมตลอดถึงกิจกรรมและวิธีการในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนโดยครูผู้สอนมีส่วนร่วม

1.5 คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน

1.6 ครูผู้รับผิดชอบโครงการนิเทศภายในโรงเรียน กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน และตัวชี้วัดความสำเร็จของการปฏิบัติการณ์ภายในโรงเรียน

1.7 ผู้อำนวยการโรงเรียน พิจารณาผลการเลือกทางเลือกที่เหมาะสมมากำหนดเป็นโครงการ กิจกรรมการนิเทศภายใน

1.7.1 หากพิจารณาไม่เห็นชอบให้ส่งกลับไปดำเนินการใหม่ตามข้อ 1.6

1.7.2 กรณีพิจารณาเห็นชอบให้ผู้อำนวยการโรงเรียนลงนามให้ความเห็นชอบและดำเนินการต่อไปตามข้อ 1.8

1.8 ครูผู้รับผิดชอบโครงการนิเทศภายในโรงเรียน แจ้งคณะครูทราบเกี่ยวกับรายละเอียดโครงการนิเทศภายในโรงเรียน

2. ขั้นตอนการจัดองค์กรนิเทศภายในโรงเรียน

2.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน แต่งตั้งคณะกรรมการจัดโครงสร้างองค์กรนิเทศภายในโรงเรียน ในรูปคณะกรรมการประกอบด้วยผู้บริหาร ครูวิชาการ ตัวแทนครู และตัวแทนชุมชน

2.2 ครูผู้รับผิดชอบโครงการนิเทศภายในโรงเรียน กำหนดแผนควบคุม กำกับติดตาม การนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

2.3 ผู้อำนวยการโรงเรียน พิจารณาแผนควบคุม กำกับติดตาม และการประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน

2.3.1 หากพิจารณาไม่อนุมัติให้ส่งกลับไปดำเนินการใหม่ตามข้อ 2.2

2.3.2 กรณีพิจารณาอนุมัติให้ลงนามอนุมัติ และดำเนินการต่อไปตามข้อ 2.4

2.4 ผู้อำนวยการโรงเรียน กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

2.5 ผู้อำนวยการโรงเรียนสร้างข้อตกลง หรือกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ

2.6 ครูวิชาการโรงเรียน จัดเตรียมสื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียน

2.7 ครูผู้รับผิดชอบโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ให้ความรู้แก่ครูทุกคนเกี่ยวกับวิธีการ และเครื่องมือก่อนดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน

3. ขั้นตอนการปฏิบัติการณ์นิเทศภายในโรงเรียน

3.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน ประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจคณะกรรมการก่อนปฏิบัติการณ์นิเทศภายในโรงเรียน

3.2 ครูผู้รับผิดชอบโครงการนิเทศภายในโรงเรียน สร้างขวัญกำลังใจให้กับคณะครูในการรับการนิเทศภายในโรงเรียน

3.3 ครูผู้รับผิดชอบโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ส่งเสริมให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับงานวิชาการ และมีความทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

3.4 คณะครูใช้วิธีการที่หลากหลายมาพัฒนาตนเอง พัฒนางาน ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

3.5 ผู้อำนวยการโรงเรียนสร้างลักษณะความเป็นผู้นำเปิดโอกาสให้คณะครูใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้มากขึ้น

3.6 ครูผู้รับผิดชอบโครงการนิเทศภายในโรงเรียน รายงานปัญหาอุปสรรคระหว่างการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ให้ผู้อำนวยการโรงเรียนได้รับทราบ

3.7 ผู้อำนวยการโรงเรียน ประชุม คณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อพิจารณาหาทางแก้ไขปัญหาระหว่าง การปฏิบัติงานการนิเทศภายในโรงเรียนร่วมกัน

3.7.1 หากพิจารณาไม่ผ่านมติที่ประชุมให้ส่งกลับไปดำเนินการใหม่ตามข้อ 3.2

3.7.2 กรณีพิจารณาผ่านมติที่ประชุมให้ผู้อำนวยการโรงเรียนลงนามและดำเนินการต่อตามข้อ

4.1

4. ขั้นตอนการประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน

4.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน แต่งตั้งกรรมการ ประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน

4.2 ผู้อำนวยการโรงเรียน ประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจคณะครู ก่อนการประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน

4.3 ครูผู้รับผิดชอบโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ประเมินผลการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน ในรูปแบบต่างๆ เช่น ประเมินผลการประชุม อบรม สัมมนา หรือการสนทนาทางวิชาการ

4.4 ผู้อำนวยการโรงเรียน ประชุม อภิปราย เพื่อประมวลปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงงานการนิเทศภายในโรงเรียน

4.4.1 ถ้าที่ประชุมไม่เห็นชอบในผลการประเมินการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียน ให้ดำเนินการใหม่ ตามข้อ 4.2

4.4.2 ถ้าที่ประชุมเห็นชอบในผลการประเมินการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียน ให้ดำเนินการต่อตามข้อ 4.1

4.5 ครูวิชาการโรงเรียน จัดทำเอกสาร สรุปการประเมิน ให้คณะครู บุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันปรับปรุงแก้ไขการนิเทศภายในโรงเรียนทั้งระบบ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า รูปแบบที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนการนิเทศการนิเทศภายในโรงเรียน 2) การจัดองค์กรนิเทศภายในโรงเรียน 3) การปฏิบัติ การนิเทศภายในโรงเรียน และ 4) การประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ขั้นตอนทั้งหมดนี้จะสอดคล้องกับวงจรคุณภาพแบบ PDCA หรือ Deming's cycle ประกอบด้วย Plan-Do-Check-Act หมายถึง การวางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ดำเนินการต่อ/ปรับปรุง การดำเนินกิจกรรมแบบ PDCA อย่างเป็นระบบ ให้ครบวงจรอย่างต่อเนื่อง หมุนเวียนไปเรื่อยๆ ส่งผลทำให้การปฏิบัติการกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วัลลิส ดอกพรม (2547) ที่ศึกษาเรื่องการปฏิบัติการกิจกรรมการนิเทศตามวงจรคุณภาพภายในโรงเรียนประถม ศึกษา จังหวัดนครปฐม พบว่า การปฏิบัติการกิจกรรมการนิเทศตามวงจรคุณภาพในโรงเรียนประถม ศึกษา โดยภาพรวมและทุกรายด้านและทุกด้านอยู่ในระดับมากทั้งนี้ เป็นเพราะการนิเทศถือได้ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งในสามกระบวนการตามทฤษฎีระบบ อันได้แก่ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศ ในกระบวนการบริหาร เป็นภารกิจของผู้บริหาร การจัดการเรียนการสอนเป็นภารกิจของครู ในขณะที่กระบวนการนิเทศเป็นภารกิจร่วมกันของ

ผู้บริหารและครูที่ต้องรับผิดชอบดำเนินการเพื่อพัฒนาวิชาชีพด้านต่างๆ อันจะนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมการสอน และจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพและการพัฒนาตนเอง

สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการวางแผนการนิเทศ มีทั้งหมด 8 กิจกรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 40 ที่กล่าวถึง การบริหารสถานศึกษาในรูปคณะกรรมการว่า ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีหน้าที่กำกับส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้แทนศิษย์เก่าและผู้ทรงคุณวุฒิ นับเป็นโครงสร้างการบริหารในรูปแบบใหม่ ขั้นตอนการจัดองค์กรนิเทศภายในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่ามีความต้องการทั้งหมด 7 กิจกรรมซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ธร สุนทรายุทธ (2551) สรุปไว้ว่า ทีมงานจะมีผลต่อการทำงานบรรลุตามเป้าหมายของโรงเรียนได้ ดีกว่ากลุ่ม ทั้งนี้เพราะทีมงานมักจะทำงานที่เสริมกันและกันซึ่งต่างกับกลุ่มที่มีความหลากหลาย ทีมงานที่สำคัญได้แก่ คณะกรรมการ รับผิดชอบทำงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะที่ไม่ใช่งานประจำ คณะทำงาน ที่ตั้งขึ้นเพื่อทำงานเฉพาะกิจ นอกจากนี้ยังมีทีมโครงการ และชมรม ชุมนุมต่างๆในโรงเรียน ต่างก็มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ เพื่อการพัฒนาหรือทำงานด้านนั้นๆ ขั้นตอนการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า มีความต้องการทั้งหมด 7 กิจกรรม มีความสอดคล้องกับ แมคคอลัม (McCallum, 1856 อ้างใน เอกพร รักความสุข, 2554) เสนอรายงานเรื่อง “Superintendent’s Report” ใน Annual Report of the New York and Erie Railroad Company for 1885 โดยกล่าวถึงหลักการทำงานทั่วไป (general principles) ในองค์การ 6 ประการ คือ 1) มีการแบ่งความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม 2) มอบหมายอำนาจความรับผิดชอบให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้ปฏิบัติงาน 3) มีวิธีการตรวจสอบว่า ได้ดำเนินการอย่างถูกต้อง 4) มีการรายงานข้อผิดพลาดทันทีเพื่อสะดวกในการแก้ไขอย่างรวดเร็ว 5) มีวิธีรายงานข้อผิดพลาดที่ไม่เป็นการประท้วงผู้ปฏิบัติงานหรือทำให้เกิดความเสียหาย 6) มีระบบการรายงานที่สามารถบ่งชี้ให้เห็นผู้กระทำผิดได้ แม้ไม่สามารถตรวจสอบข้อผิดพลาดได้ทันที และขั้นตอนการประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า มีความต้องการ 5 กิจกรรม

ผลการศึกษานี้ยังสอดคล้องกับ แนวคิดของ อุดุลย์ วงศ์ก้อม (2552) กล่าวไว้ว่า การประเมินผลโครงการเป็นสิ่งที่จำเป็น เนื่องจากจะทำให้สามารถคาดคะเนได้ว่าโครงการนั้น หากนำไปปฏิบัติหรือนำไปปฏิบัติแล้วจะบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดประโยชน์ มากน้อยเพียงใด หรือในขณะดำเนินโครงการและเสร็จสิ้นโครงการ ควรต้องปรับปรุงแก้ไขเรื่องใดบ้าง โครงการควรดำเนินการต่อไปหรือยกเลิก ในการประเมินผลโครงการนิเทศนั้น เพื่อจะให้ทราบว่าโครงการนิเทศนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่ โดยทั่วไปการประเมินโครงการนิเทศเฉพาะสำหรับการนิเทศภายในโรงเรียนจะให้ความสำคัญกับการประเมินระหว่างดำเนินการและประเมินผลหลังจากที่เสร็จสิ้นโครงการแล้วเนื่องจากขั้นตอนดำเนินการได้มีส่วนร่วมกันคิดร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆไว้ล่วงหน้า โดยการวางแผนร่วมกับการประเมินระหว่างดำเนินการ เพื่อปรับปรุงและแก้ไขการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ ซึ่งจะอยู่ในขั้นตอนของการนิเทศโดยเฉพาะ จุดมุ่งหมายของการประเมินมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญดังนี้ 1) เพื่อพิจารณาคุณค่าและคาดคะเนคุณประโยชน์ของโครงการ 2) เพื่อเป็นการประเมินประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโครงการ 3) เพื่อเป็นการตรวจสอบ ติดตามและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ 4) เพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสีย หรือข้อจำกัดของโครงการ 5) เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าการดำเนินโครงการบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ทั้ง 4 ขั้นตอน 27 กิจกรรม ผู้วิจัย ได้ให้กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศภายในโรงเรียน จำนวน 21 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง โดยการใช้ Snowball Sampling Technique เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ การรวบรวมข้อมูล ใช้ เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าสถิติที่ใช้ คือ ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ในทุกขั้นตอนพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็น อยู่ในระดับเหมาะสมหรือสอดคล้องทุกคน ผลที่

ได้รับ คือ รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบที่เหมาะสมและเป็นไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

1. ควรนำรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 1 ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นไปใช้ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการนิเทศภายในโรงเรียนมากยิ่งขึ้น
2. ควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานการนิเทศภายในโรงเรียน โดยขยายรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนในรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนให้ชัดเจน นำไปปฏิบัติได้ง่าย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และประเมินผลการใช้รูปแบบการนิเทศภายในเป็นระยะๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการปรับปรุงรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1
3. ควรนำรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ไปทดลองใช้ในโรงเรียนในเขตจังหวัดสกลนคร อย่างทั่วถึง

เอกสารอ้างอิง

- กรองทอง จิรเดชากุล. 2550. *คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: ชารอักษร.
- ธร สุนทรายุทธ. 2551. *การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป: ทฤษฎีวิจัยและปฏิบัติทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: เนติกุล.
- ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร. 2554. *คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี*. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- วัลลภ ดอกพรม. 2547. *การปฏิบัติการกิจกรรมนิเทศตามวงจรคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. 2549. *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากิจกรรมนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปี 2549*. สกลนคร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1
- _____. 2553. *คู่มือยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน*. สกลนคร: ภูววิ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2535. *คู่มือการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: ครูสภา.
- _____. 2542. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพมหานคร: พรึกหวานกราฟฟิค.
- อดุลย์ วงศ์ก่อม. 2552. *รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอกพร รักความสุข. 2554. *Advanced Organization and Management Theory*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท.
- Krejcie, R. V. and D. W. Morgan. 1970. "Determining Sample Size for Research Activities." *Educational and Psychological Measurement* 30: 607-610.